

V znamenju zmede in politične nejasnosti

Kot je bilo predvideno, je vlada ministrskega predsednika Forlanija prejela zaupnico tako v poslanski zbornici kot v senatu, s čimer je štiristrankarska vladna koalicija srečno prestala prvo preizkušnjo in bi se odslej lahko lotila izvajanja svojega programa.

Za parlamentarno razpravo, ki se je pravkar končala, pa ni bila toliko značilna analiza programskih smernic, s katerimi se je novi ministrski predsednik Forlani predstavil v obeh zakonodajnih zbornicah. Glavni govorniki so se namreč v svojih posegih verjetno hote dotaknili vprašanj, ki so zaradi svoje kočljivosti morali vzbuditi pravo senzacijo v široki italijanski javnosti.

V tej zvezi je treba na primer omeniti izvajanja komunističnega tajnika Berlinguerja, ki je z nenavadno ostrino napadel socialističnega tajnika Craxija in njegove sodelavce v strankinem vodstvu, katerim je očital, da celotno njihovo politično delovanje zavestno vodi v razdvajanje italijanske levice. Opozoriti je treba dalje na nastop socialističnega tajnika Craxija, ki proti pričakovanju dejansko ni odgovoril na Berlinguerjeve očitke, a je smatral za potrebno sprožiti kočljivo vprašanje prekinitve nosečnosti, oziroma referendum za odpravo sedanje zakonodaje na tem področju, očital cerkveni hierarhiji in »tujemu« papežu Janezu Pavlu II., da se vmešava v italijanske notranje zadeve, s čimer se je seveda lotil kočljive problematike odnosov med Cerkvijo in državo. Končno je treba omeniti, da sta tako v poslanski zbornici kot v senatu ponovno bila predmet pozornosti Morova zadeva in zadnji med tolikimi škandalami v zgodovini republike, se pravi cela vrsta nezakonitosti pri dobavljanju oziroma prekupčevanju s petrolejem, od česar je zaradi goljufij in davčnih utaj državna blagajna baje imela nad dva tisoč milijard lir škode.

Nihče seveda ne more trditi, da Berlinguer, Craxi in ostali poslanci ter senatorji niso imeli pravice sprožiti že omenjenih vprašanj, vendar se mnogi sprašujejo, zakaj in čemu so tako ravnali prav v trenutku, ko se nova vlada poteguje za zaupnico parlamenta. Prizadeti so se namreč prav

dalje na 2. strani ■

Pred predsedniškimi volitvami v ZDA

Ze čez nekaj dni, 4. novembra, bo ameriško ljudstvo volilo svojega državnega predsednika za novo štiriletno obdobje. Cerpav je kandidatov več, prideta dejansko v poštev samo kandidat demokratske stranke, sedanji predsednik Jimmy Carter, in kandidat republikanske stranke Ronald Reagan. V torek zvečer sta se merila v dolgem besednem dvoboju po ameriškem televizijskem omrežju, kot je zdaj že prišlo v navado za predsedniške kandidate. Hitra anketa med gledalci in poslušalci (bilo jih je menda okrog 100 milijonov), je pokazala, da so imeli ti vtis, da se je boljše odrezal Reagan in si tako pridobil še nove simpatizerje. Vendar večina komentatorjev naglašja, da ni mogoče še nič reči, kateri bo zmagal pri volitvah. Gotovo bo odločilo le manjše število glasov. Toda Carter si je v zadnjih mesecih nakopal toliko zamer, da se ne bi bilo čuditi, če bi dala večina prednost Reaganu. Mnogim se je zameril s svojo neodločnostjo in neučinkovitostjo, pa tudi z očitno brezbriznostjo v pogledu ameriških talcev v Iranu. Po njegovi krivdi so se Združene države v tej zadevi zelo klavirno izkazale in razkrile naravnost začudenje vzbujajočo politično in vojaško nesposobnost in nedomiselnost. Tudi korumpirani Carterjev brat Billy je s svojimi aferami in posebno z zadevo z libijskim diktatorjem Gedaafjem, od katerega je sprejel vsaj 220 tisoč dolarjev »nagrade«, da bi vplival na bratovo politiko v njegov prid, precej pokvaril možnosti sedanjega predsednika, da bi bil ponovno izvoljen. Proti Carterju je tudi velika večina beguncev iz evropskih

držav s komunističnimi vladami, ker ga dolžijo šibkosti in popuščanja pred komunizmom. Pač pa je verjetno, da bodo za Carterja glasovali mnogi črnici, ker v nasprotju z Reaganom zagovarja državne posege za reševanje gospodarskih sporov in socialnih vprašanj.

V besednem spopadu po televiziji je Reagan v glavnem obtožil Carterja neučinkovitosti in zmedenosti v njegovi politiki, Carter pa je očital Reaganu, da kaže v svojem programu nepremišljenost, pretirano bojevitost v zunanji politiki, nagnjenost k sili, premajhno občutljivost za zaviranje oboroževalne tekme, neodgovornost na gospodarskem področju (Reagan se zavzema za večjo vlogo zasebne pobude namesto državnih posegov) in neobčutljivost za socialne probleme. Reagan je odvrnil, da so te obtožbe krivične in da bo v primeru, da bo izvoljen, vodil državno gospodarstvo tako, da bo znižal davke in zmanjšal vladne posege v gospodarstvu, kar odgovarja liberalnim načelom, ki se jih drži republikanska stranka. V zunanji politiki pa se namerava zavzemati za povečanje ugleda in vloge Združenih držav s tem, da bo povečal njihovo vojaško moč in sposobnost. Od Sovjetske zveze bo zahteval, naj pristane na spremembe sporazuma Salt 2. Kar zadeva ameriške ujetnike v Iranu, je rekel, da bo po njihovi osvoboditvi zahteval, da bi ameriški senat preučil odnos Carterjeve vlade do tega vprašanja.

Seveda se po teh volilnih izjavah, ki so v bistvu propagandnega značaja, ne da še

dalje na 2 strani ■

Dežele alpskega loka

V Trstu je bilo prejšnji teden 7. zasedanje iniciativnega odbora za sodelovanje med 16 deželami alpskega loka, med katerimi sta seveda tudi Furlanija - Julijska krajina in Slovenija. O raznih oblikah sodelovanja med Furlanijo - Julijsko krajino, Slovenijo in Hrvaško je poročal deželni odbornik Tripani. Pri tem je omenil zlasti skupna prizadevanja za varstvo okolja, za varstvo pred požari, pred plazovi in naravnimi nezgodami ter skupna prizadevanja na področju vodnega gospodarstva. V tej zvezi je opozoril na pobudo, da se pripravi skupno kartografsko gradivo, ki naj o-

mogoči temeljito proučitev raznih možnosti turističnega razvoja na obmejnih območjih.

Odposlanstvo SR Slovenije je na zasedanju vodila predsednica republiškega komiteja za varstvo okolja in prostorsko planiranje Marija Župančič Vičar, ki je udeležencem obširno poročala o študiju o vodnem gospodarstvu v vseh deželah alpskega loka, ki jo pripravljajo pristojne ustanove v Sloveniji.

Na zasedanju so ponovno poudarili pomen te oblike sodelovanja med deželami alpskega loka ne samo za globlje medsebojno spoznavanje, temveč tudi za sodelovanje pri reševanju problemov, ki so vsem skupni.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 2. novembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne crkve v Rojanu; 10.00 Poslušali boste; 10.30 Nediški zvon, oddaja o Benečiji; 11.00 Mladinski oder: »Dobri lajnar«; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Iz arhiva: »Elsenberška igra«, radijska igra; 15.15 Šport in glasba ter neposredni prenosi; 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 3. novembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Dobro jutro po naše; 9.00 Glasbena matineja, 10.00 Sv. maša iz katedrale sv. Justa v Trstu; 11.00 Mladinski oder: »Junak Hon Kilj Ton«; 11.30 Beležka 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Kulturni dogodki; 12.40 Slovenski priimki v Furlaniji in na Goriškem; 13.00 Poročila; 13.20 Letošnja revija »Primorska poje«; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotiček: Tik-tak; 14.30 Roman v nadaljevanjih — Boris Pasternak: »Doktor Živago«; 15.00 Glasbeni ping pong; 17.00 Vokalno instrumentalna dela tržaških skladateljev: Marco Sofianopulo: Passa l'incanto dell'alba za ženski zbor in enajst glasbil; 18.00 Kulturno pismo; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 4. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Primorska duhovščina pod fošizmom; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Beležka; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Kulturna rubrika Primorskega dnevnika; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroci pojo; 14.30 Motivi z malega zaslona; 16.00 »Mal'položil dar domu na oltar«, poslanstvo Ciril-Methodove šole; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Nove plošče; 18.00 Slovenska dramatika po 45: Josip Tavčar: »Nikova pravljica«; 18.45 Priljubljeni motivi; 19.00 Poročila.

■ SREDA, 5. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Beležka; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Pod Matajurjan, posebnosti in omika Nadiških dolin; 13.00 Poročila; 13.20 Naši zbori; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Iz zakladnice slovenske mladinske literature; 14.30 Roman v nadaljevanjih — Boris Pasternak: »Doktor Živago«; 15.00 Nove plošče; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mladi izvajalci — Pevska revija »Cecilijanka 1979«; 18.00 Iz sveta umetnosti: »Likovna umetnost«; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 6. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Slovenske banke in posojilnice na Goriškem; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Beležka; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Iz sveta umetnosti: Likovna umetnost (ponovitve); 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Kratka poročila; 14.10 Mladi pred mikrofonom; 15.00 Pišite, predvajali bomo; 16.00 Potovanje v Ameriko; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Poezija samospjeva; 18.00 Četrtekova srečanja; 18.30 Kulturne rubrike naših tednikov; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 7. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Stanje slovenskih šol v zamejstvu od leta 1945 do 1951/52; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Za ljubitelje operne glasbe; 11.30 Beležka; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 Na goriškem valu; 13.00 Poročila; 13.20 Mednarodno tekmovanje »Cesare Augusto Seghizzi« 1980; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotiček: Kje je napaka? 14.30 Roman v nadaljevanjih — Boris Pasternak: »Doktor Živago«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba: Beneška in rezijanska ljudska glasba na novih ploščah iz serije »Slovenska glasba«; 18.00 Kulturni dogodki; 18.30 Priljubljeni motivi — Slovenski priimki v Furlaniji in na Goriškem; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 8. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Koder teče, ondod moči; 10.00 Simfonični orkester Slovenske filharmonije iz Ljubljane; 11.30 Beležka; 11.40 Folklorni odmevi; 12.00 »Nas anu zutra, danes in jutri«, oddaja o Reziji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotiček: Tomi na obisku; 14.30 Gremo v kino; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Slovenski zbori na ploščah; 17.30 Na goriškem valu; 18.00 »Najmočnejša«, enodejanka; 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.

Pred predsedniškimi volitvami v ZDA

■ nadaljevanje s 1. strani

nič napovedati, kakšna bo dejanska Reagonova zunanja politika, če bi zmagal. Pogosto se namreč zgodi, da je zunanja politika ameriških predsednikov, ko so enkrat dobili vajeti v roke, čisto drugačna, kot so prej napovedovali, ker se držijo bolj trenutnih koristi in oportunističnih stališč, kakor pa da bi se držali kakega vnaprej zasnovanega načrta ali ideologije. Takšne oportunistične narave je bila tudi Carterjeva zunanja politika, v kateri ni pokazal vsaj v drugi polovici svojega vladanja niti ene odločne in idejno jasne akcije. Bistvo njegove politike je bilo v tem, da je pustil dogajanje v svetu, da gre svojo pot, iz bojazni, da ga ne bi polomil s kakšnim svojim posegom. Tako se je v bistvu vse dogajalo tako, kakor da bi Združenih držav sploh ne bilo ali kakor da ne želijo pokazati kake pobude zunaj svojih mej. Tako se je npr. dogajalo s petrolejsko krizo, z dviganjem cene zlata, z dogodki v Afganistanu in v vojni med Iranom in Irakom, pa tudi pri dogodkih na Poljskem in na Bližnjem vzhodu ter celo v Srednji in Južni Ameriki. Afriko je Carter, kot kaže, prepustil izključnemu vplivu Kube in Sovjetske zveze ter nekaterih drugih vzhodnoevropskih dr-

žav. Ob državnem udaru v Turčiji ni reagiral v nikakršnem smislu. Nekoliko bolj srečno roko je imel v politiki posredovanja med Izraelom in Egiptom, čemur pa je posvetil, kot se zdi, kar preveliko pozornost, ob zanemarjanju drugih važnih mednarodnih problemov. Presenetljivo je, kako malo zanimanja kaže Carterjeva vlada za položaj v Jugoslaviji in okrog nje po smrti predsednika Tita. Dopustila je tudi poslabšanje svojih odnosov z evropskimi zvezniki.

Ce bo zmagal na volitvah Carter, je pričakovati, da bo šlo tako naprej. Če pa bo zmagal Reagan, se zna zgoditi, da bo v prvem obdobju zares skušal pokazati večjo odločnost, pa tudi kak svoj nekoliko različen koncept ameriške zunanje politike. To da mnogi menijo, da ni osebnost, od katere bi lahko pričakovali kak odločilen preobrat na boljše. Ni osebnost takega kalibra, ki bi lahko na novo usmerila ameriško zunanjo politiko in ji dala jasen program in kurz. Seveda pa so možna tudi presenečenja.

Vendarle se mnogi komentatorji, posebno v Evropi, sprašujejo, kako je mogoče, da spravlja tako mogočna in v vsakem pogledu izredna sila, kot so Združene države — izredna tudi po svojem intelektualnem potencialu in moralnem razpoloženju svojega prebivalstva — na vrh tako malo sposobne in čisto povprečne državničke, kot smo jih lahko spoznali v zadnjih desetletjih, od Eisenhowerja naprej. Neki vzrok mora biti. Iskati pa ga je nedvomno v zastarelem mehanizmu ameriških volitev in v oportunističnem in »prakticizmu«, ki se je razbohotil v ameriškem življenju, posebno tudi v intelektualnem. Vse je podvrženo kriterijem trenutnih koristi, posebno koristi Združenih držav. Toda trenutne koristi so lahko velika škoda na daljši rok. Tega pa ameriški politiki in državniki na splošno še niso pripravljene priznati.

—o—

ARETACIJE V TURČIJI

Turške vojaške oblasti so sporočile vest o aretaciji 45-ih gverilcev v mestu Adana. Gre za skrajne desničarje, ki so zapleteni v umor krajevnega policijskega poveljnika. V Istanbulu pa so aretirali tri levičarske skrajneže, pri katerih so zaplenili večjo količino orožja.

Zvedelo se je tudi, da se bosta bivša ministrska predsednika Demirel in Ecevit morala zagovarjati pred sodiščem. Obtožena sta grobe žalitve sedanje vlade.

V ZNAMENJU ZMEDE IN POLITIČNE NEJASNOSTI

■ nadaljevanje s 1. strani

gotovo zavedali, da utegne obravnavana problematika ogroziti obstoj komaj rojene vlade, se pravi že zdaj načeti vprašanje, kaj bo po Forlaniju.

Novemu ministrskemu predsedniku in njegovi vladi vsekakor ni »z rožicami poslano«, čeprav na papirju sedanja vladna koalicija razpolaga s krepko večino v obeh zakonodajnih zbornicah. Kot pripadnike slovenske narodne skupnosti pa nas takšno stanje gotovo ne more veseliti, kajti splošna zmeda ter nejasni politični položaj v državi nikakor ne moreta koristiti prizadevanjem za končno ureditev odprtih manjšinskih vprašanj. Utegne se namreč nadaljevati že znana praksa, da manjšina iz tega ali onega razloga dejansko nima pred seboj pravega sobesednika, saj se ji vsi izmikajo kot jegulje, in da z nikomer ni možen resen in temeljit pogovor. Morda se motimo, vendar tak je naš vtis ob sklepu parlamentarne razprave o programskih smernicah 40. vlade v zgodovini italijanske republike.

Ameriški general o Bližnjem vzhodu

Poveljnik ameriških oddelkov za prve, takojšnje nastope, general Warren je v intervjuju za dnevnik Washington Post izjavil, da bi Združene države morale takoj vojaško nastopiti, če bi pretela nevarnost bloкаде Hormuške ožine in če bi Sovjeti ogrožali petrolejska ležišča na Bližnjem vzhodu. Ameriški vojaški poseg bi bil nujen, je dejal omenjeni general, četudi je znano, da bi v tem primeru ameriški vojaški

utegnili izgubiti bitko in bi v bojih padlo veliko število vojakov. General Warren pravi, da bi bili potrebni trije tedni za namestitev enot za prve in hitre posege v Perzijskem zalivu. Šele leta 1985, je pojasnil general, bodo Združene države lahko imele na razpolago enako število ladij in letal, ki bi se lahko uspešno protivili takšnemu armadnemu zboru, kot so ga Sovjeti poslali v Afganistan.

Počasno naraščanje slovenskega prebivalstva

Pred kratkim je neki ljubljanski časnik objavil podatek, da je štel slovenski narod v času vladanja Marije Terezije okrog 750 tisoč duš, pri čemer pa verjetno niso bili vštetni razni obrobni slovenski predeli (npr. Beneški Slovenci). Po tem podatku je bil slovenski narod tedaj enako velik ali celo večji kakor cela vrsta narodov, ki ga danes daleč presegajo. Norvežanov je danes nad štiri milijone, tedaj pa jih je bilo manj kot Slovencev. Isto velja za Fince, Slovake, Hrvatice, verjetno tudi Srbe, Bolgare, Flamce, Litvance, Letonce, Albance in morda tudi Dance.

Danes so vsi ti narodi dvakrat do trikrat številnejši kot Slovenci. Kaj je temu vzrok?

Vzrokov je več, predvsem pa veliko izseljevanje, potujčevanje in vojne. Koliko Slovencev se je izselilo od časa Marije Terezije do sredine preteklega stoletja, ni znano, vendar pa je gotovo, da jih je bilo veliko. Izseljevali so se v nemške dežele Avstrije, kjer so si iskali delo v rudnikih in v mestih, posebno v obrti, ženske pa kot služkinje, nakar so se tam poročile. Izseljevali pa so se tudi v Nemčijo in še zlasti

v Trst, kjer so tedaj naglo gradili tovarne in ladjedelnice, veliko pa jih je šlo tudi za mornarje ali za hlapce in služkinje.

Bolj znane so številke o izseljevanju iz slovenskih dežel od začetka druge polovice preteklega stoletja do leta 1914, t.j. do začetka druge svetovne vojne. V tistih 64 letih se je izselilo iz slovenskih dežel po računih statistikov okrog 300.000 ljudi. Zato je število prebivalstva le počasi naraščalo, mnogo počasneje kot v drugih deželah oziroma pri drugih narodih. V tem času je prehitela Slovence že cela vrsta narodov. Slovenci pa so se množično izseljevali tudi po prvi svetovni vojni, zlasti s Primorskega. Mnogo jih je odšlo v Argentino in v druge južnoameriške države, pa tudi v notranost Italije ali Jugoslavije, zlasti v Zagreb in Beograd. Izseljevali pa so se še naprej tudi ljudje iz Slovenije same, posebno v Nemčijo in v Združene države, na Holandsko in v Belgijo ter Francijo, pa tudi v južnejše predele Jugoslavije, zlasti v Zagreb, Beograd in druga večja mesta.

Po drugi svetovni vojni se je zaradi političnih vzrokov ali zaradi ekonomskih potreb izselilo iz Slovenije vsaj 200.000 ljudi, med njimi tudi celotna nemška in italijanska manjšina razen kakih 2.500 Italijanov. Tako se lahko reče, da je izgubila Slovenija v zadnjih 200 letih zaradi izseljevanja vsaj en milijon ljudi. Če računamo tudi prirastek teh izseljencev, bi živelo danes na ozemlju Slovenije blizu 4 milijone ljudi, toliko kot na Norveškem ali na Slovaškem ali na Hrvaškem.

Tu pa še niso upoštevani Slovenci, ki so bili asimilirani v koroških in štajerskih

mestih, ki so imela nekdanj nemško govorečo večino. Isto velja za Trst. Vendar pa potujčevanje, razen na Koroškem in v Trstu, ni toliko vplivalo na zmanjšanje števila slovenskega prebivalstva kot izseljevanje.

Tretji vzrok počasnega naraščanja slovenskega prebivalstva so bile vojne, posebno prva in druga svetovna vojna, v katerih je padlo skupno kakih 250.000 Slovencev, če ne več. Upoštevajoč tudi te izgube, bi lahko rekli, da bi štela danes Slovenija, če jih ne bi bilo, kake štiri in pol milijona prebivalcev, v najslabšem primeru pa vsaj nad štiri milijone.

V prejšnjih stoletjih — od 15. do 17. stoletja — je bilo na Slovenskem zelo veliko ljudi pobitih pri vpadih. Ponekod na Štajerskem in Dolenjskem so bili skoro izpraznjeni celi predeli, tako npr. Ptujsko polje, kar opisujejo takratni potniki. V današnjem času pa vpliva na nizko raven prirastka v Sloveniji načrtovanje rojstev in splavi. Statistiki trdijo, da odpade zaradi splavov v Sloveniji približno tretjina rojstev, t.j. kakih 15.000 na leto.

To zadnje napravljiva popolnoma nesmiselne vse tožbe, da smo »majhen« narod. Če bi se imeli res za številčno premajhen narod, bi morali pospeševati rodnost, a to ne pride nikomur na misel. Nasprotno, zaradi prenizke rodnosti Slovenija danes »uvaža« delovno silo, kar praktično pomeni prebivalce. Tako spada Slovenija k tistim evropskim deželam, ki so dejansko premalo naseljene, da bi lahko zadostile svoji potrebi po delovni sili glede na to, da je v prirastu predvsem industrija. Danes živi po najnovejših podatkih v Sloveniji že okrog 200.000 delavcev iz južnejših predelov Jugoslavije. Točne številke pa niso znane. Te bo morda prikazalo prihodnje ljudsko štetje, če bo upoštevalo pripadnost po narodnosti.

KRIZA V ŠOLSTVU

Dober mesec po pričetku šolskega leta vsaj četrtina italijanskih šol še vedno nima vseh šolnikov. To pomeni, da okrog 2 milijona učencev in dijakov nima rednega pouka. Položaj pa je še posebno težak na višjih srednjih šolah. Glavni razlog za tako stanje je v tem, da se je zadnja leta stalno manjšalo število gojencev gimnazij in da so se dijaki preusmerjali na tehnične in poklicne zavode. To pa pomeni, da morajo sedaj šolnike preusmeriti na druge šole.

To stanje priznavajo predvsem sindikati, bolj ali manj uradno pa tudi samo ministrstvo. Stanje je še bolj zaskrbljujoče, ker je prav letos pričel delovati velik računalnik, ki naj bi bil dokončno uredil kronično vprašanje, kako razmestiti stotisoče šolnikov, a se je tudi temu orjaškemu stroju za obdelavo podatkov zataknilo pred ogromno kopico prošenj za premestitev, za dodelitev dokončnega mesta, za začasno namestitev, za poverjena mesta in podobno.

Seminarja za slovenske šolnike

Letošnji seminar za slovenske šolnike na Tržaškem bo od 12. do 15. novembra v Kulturnem domu v Trstu. Otvoritveno predavanje bo imel v sredo, 12. novembra dopoldne, prof. Boris Paternu. Govoril bo o sodobni slovenski liriki. Seminar bo potekal v dopoldanskih in popoldanskih urah.

Medtem se v Gorici nadaljujejo predavanja v okviru seminarja za slovenske šolnike.

Predavanja so v popoldanskih urah v prostorih liceja »Primož Trubar« za profesorje in v prostorih osnovne šole v ulici Brolo za učitelje. V petek, 31. oktobra, bo profesorjem predaval dr. Ivan Gams »o zemljepisni in geološki podobi primorskega Krasa«. Režiser Laci Cigoj — Lutkovno gledališče Ljubljana — bo v ponedeljek, 5. novembra, predaval goriškim učiteljem o recitaciji, dikciji in dramatizaciji v šoli. Dr. Karel Šiškovič, ravnatelj Slovenskega raziskovalnega inštituta, bo v sredo, 5. novembra, predaval profesorjem o zakonski zaščiti slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. V četrtek, 6. novembra, bo na liceju Primož Trubar govoril dr. Janez Gradišnik »o praktični uporabnosti materinščine«. Istega dne bo za učitelje sklepno predavanje prof. Perine Velikonja o »psihosociogramih za spoznavanje otrok in metodah ocenjevanja v osnovni šoli«. Sklepno predavanje za goriške profesorje bo imel v petek, 14. novembra, dr. Fran Dominko o »prodoru pojma relativnosti v sodobno kulturo«. Vsa predavanja se pričenejo ob 16. uri.

Simpozij v Vzhodnem Berlinu

V Vzhodnem Berlinu se je sklenil simpozij, ki so ga priredile komunistične partije in revolucionarna gibanja v svetu na temo: »Nova mednarodna pot«. Simpozija so se udeležili predstavniki 116 komunističnih partij in revolucionarnih gibanj. Le predstavniki štirih komunističnih partij niso soglašali z glavnimi smernicami, ki so značilne za delovanje ostalih partij. Gre za predstavnike komunističnih partij Italije, Španije, Mehike in Argentine, katerih predstavniki so na simpoziju obsodili sovjetsko zasedbo Afganistana in zavračali vodilno vlogo v mednarodnem komunističnem in revolucionarnem gibanju, ki se je lasti Sov-

jetska zveza. Tako je član vodstva vzhodnonemške komunistične partije Herman Axen v svojem sklepnem govoru moral ugotoviti, da le velika večina udeležencev priznava važnost afganistanske revolucije in nujnost sovjetske pomoči.

—o—

OBISK NA VZHODU

Britanski zunanji minister lord Carrington je odpotoval na uradni obisk na Madžarsko, od koder bo pot nadaljeval na Poljsko. V Londonu poudarjajo, da so se za obisk domenili že pred meseci, torej dokaj pred poljsko krizo.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« ■ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ■ Odgovorni urednik: Drago Legiša ■ Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 772151

Zlata maša v Nabrežini

V nedeljo, 26. t.m. je bila v nabrežinski župnijski cerkvi prijetna slovesnost. Dolgoletni župnik g. Srečko Rejc, sedaj v pokolu v Gorici, je daroval svojo zlato mašo. Jubilant je sicer obhajal petdesetletnico mašniškega posvečenja v juniju v goriški stolnici, k svojim bivšim faranom pa se je vrnil šele sedaj, ker je bil dalj časa bolan in se prej ni mogel odzvati vabilu domačega župnika Bogomila Breclja. Nabrežinska cerkev je bila nabito polno, kot se to spodobi za počastitev priljubljenega dušnega pastirja, ki je 31 let vodil nabrežinsko župnijo. G. Rejc je namreč prišel v Nabrežino takoj po osvoboditvi, potem ko je prej služboval po več krajih, okusil fašistično preganjanje, konfinacijo in potem ko se je udeležil narodnoosvobodilnega boja. V Nabrežini, kot povsod drugje, ga je s padcem fašizma in s ponovnim odprtjem slovenskih šol čakalo veliko dela ne le na verskem, ampak tudi na narodnem področju. Kot duhovnik in Slovenec se je z vso vnetostjo lotil dela in takoj postal eden izmed domačih, del same Nabrežine. Vsi so ga vzljubili in cenili, njegovo delo pa je odobrilo obilne sadove, saj so v času njegovega župnikovanja iz Nabrežine izšli štirje duhovniki, kar je tudi v absolutnem merilu pravi »rekord«.

Pri nedeljski maši smo obujali vse te spomine, medtem ko je mešani pevski zbor ubrano prepeval, ko so srednješolski otroci improvizirali zborček in ko so se predstavniki župnije ter sam župnik zahvalili g. Rejcu za vse, kar je dobrega napravil za svojo Nabrežino. Po sv. maši je slavljenec dal vsem spominsko podobico tiste Marijine kapelice, ki jo je sam zgradil na cesti proti Sempolaju, da z ene najlepših razglednih točk bdi nad vasjo.

Jubilant se je vidno ganjen zahvalil vsem za lep praznik, vaščanom pa je ostala zavest, da so se s svojo prisotnostjo vsaj delno oddolžili svojemu dolgoletnemu župniku.

Sledilo je srečanje pevcev s slavljenecem v župnišču, kjer so mu vsi zaželeli, da bi ga Bog ohranil še dolgo let tako čilega in zdravega, kot je sedaj. Voščilom in čestitkam se pridružuje tudi naš list.

n.k.

Seja urbanistične komisije Slovenske skupnosti

V sredo, 22. oktobra, se je sestala urbanistična komisija Slovenske skupnosti.

Glavni predmet razprave je bil problem variante 25 tržaškega občinskega regulacijskega načrta. Med občinami, ki še niso prilagodile svojih urbanističnih načrtov deželnemu načrtu (PUR), je tudi tržaška občina, saj je varianta 25 še nerešeno vprašanje. Zato bo občinski svet kmalu razpravljal o njej. Zapletena urbanistična problematika je prišla v ospredje tudi, ko se je govorilo o varianti na varianto 25, posebno o členu, ki govori o dozidavah in popravilu stavb na vinkuliranih območjih. Tu je Slovenska skupnost posebno pozorna, ker daje možnosti za rešitev nekaterih problemov naših kraških vasi. Na seji je bilo sklenjeno, da se predlaga popravek k urbanističnemu

načrtu tržaške občine zaradi pomanjkljivosti načrta, ki ne predvideva v coni pri Sv. Ivanu zidave poslopij za srednjo šolo. Posebno pozornost je komisija posvetila zidavi ljudskih hiš (PEEP). Slovenska skupnost je mnenja, da nova razlaščenja niso potrebna, ker število prebivalstva v tržaški občini stalno pada. Občinska uprava naj naredi inventar vseh nenaseljenih stanovanj v mestu in ta naj bodo razpoložljiva za nove naselitve. Ko se je govorilo o problemu razlaščanj, je prišlo do razprave o jusarskih zemljiščih. Ta problem je zelo pereč in problematika je zelo občutena pri naših ljudeh, posebno kar se tiče upravljanja in legitimacije zemljišč. Zato je komisija sklenila sklicati razširjeno sejo za poglobitev problema.

Odlično uspel koncert v Devinu

V Devinu se je v nedeljo, 26. t.m. zbralo veliko število ljubiteljev slovenske pesmi, saj je tamkajšnji Dekliški zbor priredil koncert, na katerem sta sodelovala domači zbor in kot gost Sovodenjski nonet. Dekleta so na tem nastopu potrdila svojo dobro glasovno zmogljivost in solidno pripravo. Zapela so 7 pesmi, povečini slovenskih umetnih. Naj tu omenimo le nekatere: dve pesmi tržaškega skladatelja Ignacija Ote, Črički in Pri polžu, Prelovčevo Oj Ooberdob in Maličevo Zdravljico. Nastop je jasno pokazal, da dekletom zelo ustreza predvsem slovenska pesem, tako umetna kot tudi ljudska. Na začetku koncerta je goste in vse prisotne pozdravila članica Anamarija Pahor, ki je kratko orisala delovanje Dekliškega zbora, ki stopa v osmo leto svojega obstoja. Že od vsega začetka vodi zbor Herman Antonič. Pahorjeva je predstavila tudi Sovodenjski nonet, ki je od svoje ustanovitve do danes imel že nad sto nastopov. Nonet je na začetku vodil prof. Aleksander Vodopivec, zdaj pa je njegov umetniški vodja Zdravko Petejan.

Na nedeljskem koncertu je nonet zapel vrsto pesmi; prav lepo je podal predvsem Simonitijsvo Podgorski mornarji, Mirkovo Na trgu

in Srebotnjakove Bore. Občinstvo je bilo nad izvajanjem navdušeno. Opazili smo tudi, da je bila publika izredno pozorna in disciplinirana, saj ni bilo med petjem slišati nobenega šuma, kar se žal v zadnjem času večkrat dogaja tudi na kvalitetnih nastopih.

Šolski prostori v Devinu, kjer je potekal koncert, so bili nabito polni, saj smo naštevili več kot sto ljudi. Takega odziva si prireditelji res niso pričakovali. Vabilu na koncert so se odzvali prebivalci skoraj vseh okoliških vasi; taka udeležba pa potrjuje dejstvo, da ljudje še vedno radi poslušajo našo pesem. Zelo važno pa je tudi, da je bil koncert v Devinu, to je v kraju, ki je zdaj že v veliki večini italijanski. Take prireditve prav gotovo pestrijo kulturno življenje Slovencev v vasi, pri tem kulturnem udejstovanju pa opravljata važno vlogo domači Dekliški zbor in zbor Fantje iz pcd Grmade.

Dekliškemu zboru, ki je letos imel že 12 nastopov, gre vsekakor priznanje za aktivnost, še posebej pa mu želimo še veliko uspehov na narodnoobrambnem področju, kjer opravlja ta skupina prav gotovo važno poslanstvo.

—o—

MODA V PRIHODNJEM POLETJU

Ob zaključku pariških modnih defilejev je razvidno, da bo osnovni pristop modnih ustvarjalcev za prihodnje poletje v bistvu klasičen. Velike krojaške delavnice so pokazale določeno zmernost glede ženske mode za prihodnje leto tako v krojih kot tudi v izbiri barv. Oblečila bodo nekoliko krajša, ohranila se je prisotnost pastelnih barv kot tudi tiskanin v cvetlični barvitosti. V glavnem so značilno prisotni klasični jopiči, svilene in lanene bluže. Edino zanimivost predstavljajo Bermude in poletne ženske pumparce. Jasno je, da se skušajo ustvarjalci čimveč prilagoditi tržišču brez drznih novosti, po drugi strani pa prav klasični pristop utegne zavreti nakupe, ker pač ne nudi novih vabljev izbiri. Tudi pristop manekenk je bil klasičen brez izvirnih predstavitvenih poskusov do katerih je prišlo v preteklih sezonah.

S seje občinskega sveta v Dolini

Na zadnji seji dolinskega občinskega sveta 17. oktobra, so bili na dnevnem redu v glavnem sklepi redne uprave, med katerimi kritje primanjkljaja letošnjega praznika grozdja, v zvezi s katerim so svetovalci SSK izrazili nekatere pripombe glede načina izvedbe in vrednotenja domačega grozdja.

Župan je poročal o raznih zadevah, kot je uvedba avtobusne proge tudi na Jezero ter ojačenje vodovoda na kraškem območju občine ter v Borštu. Otvoritev srenjske hiše v Mačkoljah je preložena na 9. november.

Med vprašanji in priporočili naj omenimo, da je načelnik skupine SSK Sergij Mahnič vprašal, kako je s toponomastično komisijo ter z delovanjem komisije za smetarsko slu-

žbo, ter opozoril na pomanjkljivo javno razsvetljavo pri šoli v Borštu in ponekod v Ricmanjih.

Župan je odgovoril, da je vprašanje študijske komisije za toponomastiko v preučevanju, komisija za preureditev smetarske službe pa se je pred časom nekajkrat sestala.

Poslovanje finančnega leta 1979 se je zaključilo s preostankom 65 milijonov lir, ki jih namerava občinska uprava uporabiti za izpopolnitev mehanizacije raznih uradov in tehničnih služb (20 milijonov), za nakup manjšega stroja za asfaltiranje cest (15 milijonov) ter za dodatne stroške k dokončanju obnovitve srenjske hiše v Mačkoljah (30 milijonov lir), ker da zadevno posojilo ne zadošča več.

Pisma uredništvu:

Spoštovani g. urednik,

kot bivši urednik beneško-slovenskega mesečnika »Dom« se Vam pristočno zahvaljujem za pozornost, ki jo Vaš tednik redno posveča našemu listu; v zvezi s člankom: »Nova številka mesečnika Dom« (Novi list, št. 1292/9.10.1980, str. 6) moram pripomniti, da Dom izdajajo, in pri njem že več let sodelujejo ne samo duhovniki, ampak tudi nekateri laiki iz Benečije, ki se čutijo obenem Slovence in kristjane. Prav po zaslugi teh mladih ljudi, ki so se pridružili takoimenovani skupini duhovnikov Dom, je postal naš list mesečnik, vsebinsko se je obogatil ter vsestransko popestril, zato menim, da ta laični pristop predstavlja važno prelomnico ne samo za Dom, ampak za vso beneško skupnost.

Med drugim je v istem članku nepodpisan avtor analiziral in na kratko ocenil mojo razpravo v nadaljevanjih: »Toponomastica delle Valli del Natisone«. Vem, da sem veliko tvegala, ko sem se lotil imenoslovja nadiških dolin tudi zato, ker nisem nikoli obiskoval slovenskih šol, niti bil vpisan na kaki filozofski fakulteti; moje poznanje slovenistike in slavistike izhaja iz zgolega osebnega prizadevanja. Pisati o tako zahtevni jezikovni panogi, kot je razlaga krajevnih imen, me je prisililo predvsem površno obravnavanje beneško-slovenskih toponimov s strani italijanskih jezikoslovcov ter potvorenja resnica o izvoru Beneških Slovencev, ki jo širijo naši nasprotniki. Osebnost pa sem globoko prepričan, da etimologija ni eksaktna znanost, zato se dogaja, da celo strokovnjaki delajo na tem področju velike napake. Iz teh razlogov sem zelo vesel, ko tu pa tam berem kako stvarno kritiko o mojem delu, seveda če je podprta s stvarnimi argumenti; zato bom zelo hvaležen nepodpisanemu člankarju, če mi odgovori v Vašem listu ali pa osebnostno na naslednje

Poravnajte naročnino!

vprašanje: kje, »tu pa tam v etimologiji (mi) spodsne, predvsem zaradi premajhnega poznanja zahodnih in severoevropskih jezikov« (prosim, naj navede konkretne primere in odgovarjajočo točno razlago!). Prepričan sem, da vsaka pripomba, vsaka pametna kritika lahko pomaga razvozlati marsikatero zamotano vprašanje. Moje osebno mnenje pa je, da tisti, ki se ukvarja z razlago krajevnih imen na področju Nadiških dolin, ki so bile podvržene dolga stoletja vplivu romanskih jezikov, mora obvladati, poleg domačega narečja in slovenskega knjižnega jezika tudi furlanščino, latinščino in italijanščino; s tem nočem reči seveda, da mora zanemarjati tudi druge jezike, na primer nemščino ali njej podobne govornice.

S spoštovanjem

BOŽO ZUANELLA

O slovenskem šolstvu na Goriškem

Enotni šolski odbor za Goriško, ki je izraz slovenskih organizacij in ustanov, političnih strank, v katerih delujejo Slovenci, zastopnikov občinskih uprav, konzulte za slovenska vprašanja v goriški občini, Sindikata slovenskih šolnikov, zastopnikov šolskih ustanov in enotnega dijaškega odbora, je razpravljal o nekaterih perečih vprašanih slovenskih osnovnih šol.

Proučil je predvsem vprašanje osnovne šole v Ronkah. Pri tem je ugotovil, da je dražnje ministrstva za javno šolstvo nerazumljivo in nespremenljivo, ker še ni izdalo dovoljenja za odprtje prvega razreda omenjene šole. Ustrezna prošnja je bila pravočasno odpo-

slana na pravi naslov in vse pristojne deželne, pokrajinske in občinske oblasti so dale k temu svoj pristanek.

Nič manj ni nerazumljivo dejstvo, da na osnovni šoli v ulici Vittorio Veneto v Gorici ni prišlo do razdelitve prvega razreda, kjer ta razred že od vsega začetka obiskuje 26 otrok. Obstoječi predpis namreč določa, da se mora razred razdeliti, če je vpisanih več kot 25 otrok.

Enotni šolski odbor odločno protestira proti tem nezakonitostim in diskriminacijam ter zahteva, naj se obravnava vprašanja čimprej pravično in zadovoljivo rešijo.

Sekcija SSk za področje Sv. Jakoba za enakopravnost slovenščine

Po vseh prestanih preizkušnjah zadnjih desetletij in lepih izjavah o demokratični rasti in zrelosti tržaškega prebivalstva ter želji po medsebojnem spoznavanju med pripadniki slovenske in italijanske narodnostne skupnosti, ki so bile neke vrste politične predpostavke za pozitivno ureditev še odprtih vprašanj med Italijo in Jugoslavijo na osnovi osimskega sporazuma, smo tržaški Slovenci menili, da so časi nasprotovanja našim najosnovnejšim narodnostnim pravicam dokončno za nami.

To, kar se zadnja leta dogaja okrog vprašanja globalne zaščite slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in konkretno v teh zadnjih dneh v našem rajonskem svetu, kjer je prišlo do nasprotovanja dvojezičnemu lepaku o vprašanju javnih parkov s strani predstavnikov Liste za Trst in DC, je proti najosnovnejšim demokratičnim in tudi krščanskim načelom o enakopravnosti vseh državljanov in narodnosti.

Odbor sekcije Slovenske skupnosti za področje Sv. Jakoba obsoja takšno nestrno in nezrelo zadržanje predstavnikov omenjenih političnih skupin, ki se prištevajo med demokratične sile v našem mestu, ter jih poziva, naj opustijo svoje anahronistično stališče do pravic pripadnikov slovenske narodnostne skupnosti, kajti slednja ima pravico do uporabe svojega jezika v javnih odnosih in razglasih ne glede na številčno moč. Vsekakor si brez pretiravanja upamo trditi, da živi na področju konzulte Sv. Jakoba okoli sedem tisoč Slovencev, katerim je treba, tudi na ravni kra-

jevskih sosvetov, dati vse možnosti, da se prepoznajo v enakopravnem zadržanju rajonske konzulte do njih in njihovega materinega jezika. Trenutni primer dvojezičnih lepakov je samo eden od konkretnih primerov, kjer se tudi mora odražati narodno-jezikovna enakopravnost Slovencev in Italijanov.

Zaradi posledic usodnih povojnih dogodkov slovenska sestavina šentjakobskega področja še ni mogla priti neposredno do izraza v javnoupornem telesu rajonskega sosveta. Toliko je res, da kljub močnemu številu ni bil vanj izvoljen noben Slovenec, za izvolitev na listi SSk pa je manjkalo 26 glasov! Zato bo naloga sekcije SSk, da na prihodnjih volitvah izvoli svojega predstavnika v rajonski svet.

—o—

**GISCARD D'ESTAING
SPREJEL MATER TEREZIO**

Francoski predsednik Giscard D'Estaing je pred dnevi sprejel Nobelovo nagrajenko za mir mater Terezijo. Z zaslužno redovnico, ki je prejela Nobelovo nagrado leta 1979, se je francoski predsednik zadržal v daljšem razgovoru.

NASILJE V SAN SALVADORJU

Tempirana bomba je v San Salvadorju skoraj popolnoma uničila poslopje, v katerem je stanovalo 11 jezuitov, ki poučujejo na krajevni katoliški univerzi. Dva jezuita sta bila ranjena. Gre za drugi zaporedni atentat proti jezuitom v zadnjih štirih dneh. Kaže, da so atentati delo desničarskih skrajnežev.

BEGUNEC IZ AFGANISTANA

Funkcionar afganistanskega ministrstva za javna dela Abdul Ali je zapustil svojo domovino in se zatekel v bližnji Pakistan, ker ne more več trpeti prisotnosti sovjetskih vojakov v Afganistanu. Izjavil je, da sovjetski svetovalci nadzorujejo celotno civilno upravo v Afganistanu. Odkar so Sovjeti zasedli državo, ni bilo izvršeno nobeno javno delo. V Afganistanu, je naglasil funkcionar ministrstva za javna dela, se nadaljuje gospodarsko izkoriščanje in se izvršuje le tista javna dela, ki zanimajo sovjetske zasedbene sile.

Slovenska maša v Ronkah

Skofov vikar za Slovence v goriški nadškofiji, msgr. Oskar Simčič sporoča slovenskim vernikom, ki živijo »Na Laškem«, se pravi v Ronkah, Staarncanu in Tržiču, da bo uresničena njihova želja in da bo od prihodnjega novembra enkrat mesečno slovenska nedeljska maša v Ronkah. Župnik v Ronkah msgr. Mario Virgulin je namreč dal na razpolago župnijsko cerkev sv. Lovrenca. Maša bo vsako prvo nedeljo v mesecu ob 11.30.

Ker bo prvo nedeljo v letošnjem novem-

bru praznik vernih duš, ko vsakdo gre rad na grobove svojih dragih — pravi sporočilo škofovega vikarja — bo slovenska sveta maša v nedeljo, 9. novembra, ob 11.30, seveda v župnijski cerkvi sv. Lovrenca v Ronkah. Prepričan sem — zaključuje sporočilo msgr. Simčiča — da bo to lep trenutek verskega življenja, da se Slovenci snidete in ponovno utrdite medsebojne vezi, zrasle iz skupnega materinega jezika in skupne duhovne dediščine.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Zakaj Slovenci ne berejo naših zamejskih pisateljev?

V novi, osmi številki mesečnika Knjiga '80 je objavljena razprava Gregorja Kocijana oziroma odlomki iz nje pod naslovom »Kako se bralci odločajo in kakšne leposlovne knjige prebirajo«.

Zares je zanimivo pogledati, kaj Slovenci berejo in to se seveda ne nanaša samo na nove knjige, ampak tudi na starejše. Starejše knjige pa dobivajo na razpolago seveda v knjižnicah. Pri izbiri knjig za branje igra veliko vlogo nasvet knjižničarja ali kakega prijatelja.

Enako kot pri kupovanju novih knjig velja tudi za branje, da Slovenci najrajši segajo po romanih. Tako se torej izkaže kot neresnična trditev, ki jo pogosto slišimo, da ljudje ne marajo več debelih knjig oziroma romanov in da rajši segajo po kratkih zgodbah. Dejstvo je, da kdor ima rad lepo knjigo, bo zmeraj rajši bral obširen roman kakor pa kratko zgodbo, kajti če mu je res kaj do zgodbe in do ljudi v njej, skuša kar najdalje slediti njihovim dogodivščinam. Ljudi v romanu vzljubi in se nerad loči od njih. Kdor rajši bere drobne zgodbe in drobne knjige, s tem že razodeva, da nerad bere oziroma da mu je branje pusta

SLOVENSKI KLUB - TRST
Ulica sv. Frančiška št. 20/II

PET LETNI OBRAČUN
v torek, 4. novembra ob 20.30

Pet let po podpisu Osimskega sporazuma: politični dogodki in premiki, izpolnjena in neizpolnjena pričakovanja, načrti in perspektive glede meddržavnih odnosov in glede položaja Slovencev v Italiji.

O tem bo govoril **Boris Race**, predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze. Sledila bo debata.

dolžnost. Ali pa je preveč kritičen in se zato vsake zgodbe hitro naveliča.

Po podatkih, ki so jih navedli bralci sami in knjižničarji, je med Slovenci še vedno dosti ljudi, ki radi berejo. Najrajši pa berejo zgodovinske romane in povesti. Kar 41,6 odstotka bralcev je navedlo, da najrajši berejo take romane. Na drugem mestu so navedli pripovedna dela starejše slovenske književnosti. Na tretjem mestu so romani in povesti o narodno-osvobodilni vojni. Na četrtem mestu navaja statistika ljubezenske romane in povesti. Na petem mestu statistike so romani z vojno tematiko. Verjetno so mišljeni tu prevodi iz tujih književnosti, kajti slovenske romane o vojni tematiki lahko uvrstimo kar pod zaglavje romanov o narodno-osvobodilni vojni. To navidezno neskladje v statistiki si lahko razložimo tudi s tem, da vodijo verjetno v knjižnicah statistiko o branju knjig z narodno-osvobodilno tematiko posebej in da vpliva na to izbor knjig, ki jih berejo učenci in dijaki po šolski dolžnosti.

Na šestem mestu so pripovedna dela o sodobnem življenju v lastni državi, na sedmem mestu pripovedna dela o sodobnem življenju v drugih državah, na osmem pa življenjepisi velikih mož. Na devetem mestu najdemo pustolovske romane, na desetem mestu detektivske romane in šele na enajstem humoristično-satirična dela, ki dejansko niso bila pri slovenskih bralcih nikoli preveč priljubljena in to iz več vzrokov. Predvsem pa gotovo zato, ker inteligentni bralec sumi pisatelje takih del, da ga hočejo moralistično poučevati in poboljševati, kar je navadno tudi res, očita pa jim tudi pomanjkanje fantazije, kajti tak pisatelj zanemarja zgodbo in hoče predvsem duhovičiti in se norčevati iz svojih oseb, kar pa bralcu, ki simpatizira z osebami v romanu ni všeč. Tretjič pa pisatelji takih romanov že samo

z izbiro svojih tem dokazujejo, da jim ne gre predvsem za pripovedovanje, ampak za nekaj drugega, in da dejansko niso pravi pripovedniki, ampak družbeni kritiki, v bistvu torej poboljševalci ljudi, pedagogi in moralisti.

Na dvanajstem mestu statistike so spomini, na trinajstem družbenokritični romani in povesti in na štirinajstem najdemo pesmi, na kar pa verjetno spet vpliva kako od šol predpisano branje, npr. Prešeren, Stritar, Aškerčeve balade, Zupančič in drugi pesniki moderne itd. Na petnajstem mestu so potopisi, ki pa so v resnici veliko bolj priljubljeni pri slovenskih bralcih, kot bi lahko sklepali po tej uvrstitvi, zato ti potrjujejo domnevo, da je bila statistika sestavljena pod vplivom dejavnikov, ki so pospeševali branje določenih knjig, zlasti pri mladih bralcih. Na šestnajstem mestu v statistiki so uvrščena dramatska dela, na sedemnajsto znanstvena fantastika, na osemnajsto eseji in na devetnajstem mestu je vse drugo.

Kar zadeva ljubezenske romane, jih veliko bolj berejo ženske kot moški, moški bralci pa rajši segajo po pustolovskih romanah.

Izmed slovenskih pisateljev so najbolj brani Svetina s svojim romanom »Ukana«, Wambrecht-samerjeva z romanom »Danes grofje celjski in nikdar več«, kar potrjuje, da imajo bralci radi romane iz slovenske zgodovine, Finžgar, Stražišar s povestjo »Ciganka«, Jurčič z »Desetim bratom«, Ivan Tavčar, Sket z »Miklovo Zalo« in Ivan Cankar s povestjo »Na klancu«, po čemer se da sklepati, da na ta izbor vplivajo tako televizija kot šola. Med tujimi pisatelji pa so najbolj priljubljeni pri slovenskih bralcih Tolstoj, Selinko, Hailey, Golon, Konsalik, M. L. Fischer, Štajner s svojo knjigo »7000 dni v Sibiriji«, Hemingway, Jack London in Jurić-Zagorka. Preseneča, kako malo se zanimajo slovenski bralci za dela sodobnih tujih pisateljev, verjetno zato, ker jih premalo poznajo. Nista omenjena niti Moravia niti Tomiz, prav tako pa tudi ne Faulkner in drugi glavni ameriški pisatelji in niti Anglež Graham Greene ali sodobni nemški avtorji, kolikor so prevedeni. Zanimivo je tudi, da ni med najbolj brani slovenskimi pisatelji nobenega zamejskega pisatelja, ne Borisa Pahorja, ne Alojza Rebule ali koroškega Janka Messnerja. Ali jih Slovenci premalo poznajo?

»Mitteleuropa«

O. S.

Med mitom in stvarnostjo

4

Iz istega razloga je imela pod Avstro-Okrsko silno moč ne ravno velika skupina Judov. Tudi ti so bili pomembni finančniki in bankirji. Posojali so denar državi in dvoru ter prejemali v zameno naslove baronov in druge pomembne službe. Toda danes vsa judovska propaanda še vedno prepričuje svet, da je Franc Jožef spoštoval Jude iz same demokratičnosti, človečnosti in kdove iz česa še. (Npr. prof. Thomas Chaimowicz iz Solnograda, sicer dunajski Jud, galicijskega izvora, v svojih spisih).

Toda, če je bil Franc Jožef tako širokogruden do manjšin, ne le judovske, zakaj je potem prav pod njegovim cesarovanjem prišlo do najostrejšega pritiska nemškonacionalnega tabora na Čehe in še bolj na Slovence? In na slednje tako močno, da so bili pod staro Avstrijo, če bi še nadalje obstajala, zapisani gotovemu ponemčenju. Zakaj se

je prav pod njegovo vlado dopustilo, da je ne le nemško liberalno, ampak tudi judovsko časopisje izlivalo mržnjo na Slovence in s svojim pisanjem zastrupljalo mišljenje širokih množic nemškega jezika, kar smo tragično občutili ne le v obeh zadnjih vojnah, pač pa se čuti to zlodelo še danes. Najbolj zagrizen nemškutarski list je bila ravno judovska »Neue Freie Presse« na Dunaju, v Trstu pa takrat prav tako judovski »Piccolo«.

Svojo zavoženo državo je Franc Jožef po smrti (1916) sredi prve svetovne vojne zapustil nečaku Karlu, ki bi bil lahko državo še rešil, toda nemčurski tabor se je zoperstavil ustanovitvi še tretja t.j. slovanske državne tvorbe oz. zvezni državi pod eno krono. In ko je ta tabor končno pristal, ni hotel na noben način pustiti Slovincem, da bi se pridružili skupno s Hrvati in ogrskimi Srbi v skupno državo, češ da si ne da zapreti poti do Jadrana. To

je bil namreč zlohoten nemškonacionalni načrt, o mogočiti nemštvu most od Severnega do Jadranskega morja, »most«, ki vodi ravno čez Slovenijo. Že ob samem razpadanju (oktobra 1918) so nemški nacionalci tudi v pogledu Slovencev popustili, toda s tem razpada države niso mogli več zadržati. Znan je stavek slovenskega poslanca Korošca, ki je cesarju Karlu, ko ga je ta v obupnem poskusu reševanja razpadajoče monarhije poklical k sebi, mirno izrekel: »Majestät, es ist zu spät! (Veličanstvo, prepozno je). In cesar se je naslonil na svojo mizo in je jokal.

Takšen je bil torej konec monarhije. Nakopičeno zlo zaradi šovinizma in nemškega nacionalizma je prekipelo čez rob v svoji končni posledici prav zaradi Slovencev. In to nemški in drugi pisci, ki pišejo o razpadu »dobre« stare Avstrije, dobro vedo, da tega ne zapišejo. Skoraj bi rekli v isti jezi kot takrat pod Avstrijo s strani nemškega nacionalizma, kateremu se je ta narodič upal zoperstaviti in so se, ko je šlo za biti in ne biti, prav zaradi njega ustavili načrti preureditve države v zvezno narodno državo, tako da je bilo potem vse prepozno. Zato so nam pisci gorki, pa naj gre za nemško nacionalne ali pa »mitteleuropejske«. Ker ne morejo drugega, nas v svojih spisih prezrejo, ker smo

56. svetovni dan varčevanja

31. oktobra 1980

VARČEVALCI: slovenski denarni zavodi na Tržaškem in Goriškem vas vabijo in vam nudijo najboljše pogoje

Kmečka banka - Gorica

**Kmečka in obrtna
posojilnica in hranilnica - Nabrežina**

**Kmečka in obrtna
posojilnica in hranilnica - Sovodnje**

Hranilnica in posojilnica - Opčine

**Kmečka in obrtna
posojilnica in hranilnica - Doberdob**

**Banca di Credito di Trieste
Tržaška kreditna banka - S.p.A. - Trst**

pač krivi, da smo in da hočemo biti Slovenci in se nismo hoteli ponemčiti. Še sedaj nam tega niso pozabili.

Seveda so razmere v zadnjih letih obstoja močnejše močno vplivale na mišljenje slovenskih ljudi, sprva izobražencev, zatem širših ljudskih slojev, tako da je bilo razpoloženje, tudi pod vplivom Čehov, ob izbruhu prve svetovne vojne že precej protiavstrijsko. Iz tega razpoloženja se porajajo upori slovenskih polkov v Doberdobu, v Judenburgu in Radgoni proti avstrijskemu vojaškemu poveljstvu, v katerem je med prvo svetovno vojno prišla nemčurska nadutost do svoje polne veljave.

Nasproti francjožefovskemu mitu pred prvo vojno pa se postopno oblikuje drugi t.j. protiavstrijski mit, ki pa je prav tako zgrešen in njegove posledice prenašamo Slovenci še danes. To je mit o socialnem nemškem jarmu nad Slovenci, dokler nismo bili končno »odrešeni« leta 1918, da smo potem pristali v slovanski oz. jugoslovanski blaženosti. Ta mit je še posebno utrjeval starojugoslovanski režim, zlasti od diktature kralja Aleksandra (1929) dalje. Režim, ki ni skrival namena, da Slovence dokončno »odreši« v pojugoslovanjenje.

Zato je bilo treba vso slovensko preteklost prikazovati kot brezpomembno, kot en sam nemški ja-

rem. In da bi bila takšna razlaga bolj verjetna, so zamolčevali vse značilne dogodke v slovenski zgodovini, ki so pričali o slovenski zgodovinskosti in zgodovinskem dostojanstvu. Zamolčali so npr. ustoličevanje po l. 1414, zamolčali zmagovito slovensko bitko s Turki (1593), niso upoštevali vrednot slovenske kmečke kulture in njenega izročila itd. Skratka, vse je bilo usmerjeno predvsem v to, da bi se slovenski ljudje sramovali svoje preteklosti in svoje narodnosti in se je čim hitreje »rešili« v kakršnokoli asimilacijo.

Glavne vsedline iz tega časa obstajajo v našem mišljenju še danes. Značilno je tudi, da že okoli 60 let niso izšli na slovenskem knjižnem trgu nikakršni spomini o Habsburžanih in posameznih osebnosti iz tega obdobja, ne o Mariji Tereziji na Francu Jožefu ali Elizabeti, čeprav bi našli odmev pri starejših bralcih in bi se knjige dobro prodajale. Ničesar se ne objavi niti o slovenskih ljudeh, ki so se pod staro Avstrijo uveljavili, npr. veliki admiral Haus, zadnji poveljnik avstrijske mornarice. Kot da bi obstajala bojazen, da se naši ljudje utegnejo še navdušiti nad »starimi« c.kr. časi. Lahko pa, za razliko od tega, izidejo spomini Karadjordjeviča, brata kralja Aleksandra!

To kaže, da preteklost zadnjega stoletja še ni

docela premagana in da se nasproti njej še nismo dokopali do nevtralnega stališča. Preganjanje enega mita z drugim mitom pač ne more biti nobena prava »odrešitev«.

Ime Habsburg seveda tudi danes buri nekatere duhove, saj le preveč spominja na cesarske čase. Glavni dedič tega imena je sin zadnjega cesarja Karla, Oton Habsburg, ki je sedaj star 65 let ter ima več otrok, med temi sina Karla, ki bi bil za njim nekakšen dedič habsburškega izročila. Živi pa še (v Švici) tudi Otonova mati Cita, ki izhaja iz hiše Bourbon-Parma. Družina Habsburg biva na Bavarskem. Pred leti je zadeva z Otonom Habsburg dvigala prah v sosednji Avstriji, ker mu ta ni dovolila vstopa, češ da se mora Oton prej odpovedati politični dejavnosti. On pa na ta pogoj ni hotel pristati, ker so mu, kot avstrijskemu državljanu, pritikale vse državljske pravice, kakor komu drugemu. Poleg tega se je Oton med drugo svetovno vojno pri zahodnih zaveznikih zelo prizadeval za obnovitev Avstrije po končani vojni, v kateri Avstrijci, kot znano, niso imeli ravno nedolžne vloge in so v nemškonacionalni zagrizenosti neredko prekašali same Nemce. Konec koncev je bil Avstrijec tudi sam Hitler.

(Dalje)

MOSOLIMPIADA 80

0000 SAŠA RUDOLF 00000000000000000000 6 0000

Hotel Kosmos, v noči med
14. in 15. julijem 1980.

Ko je bilo v družbi najbolj živahno, pogovori o prvih vtisih najzanimivejši, so besedo preglasili hrupni zvoki ansambla, ki je točno opolnoči pričel s štiriurnim plesnim programom. Člani sovjetskega ansambla so na pihala, trobila, godala in tolkala pritiskali prav po modi zahodnih diskotek, kjer se zabava meri zgolj v decibelih. Še dobro, da se je pojavil vedno melanholični natakak Oleg, na hitro izračunal zapitek, ročno pospravil v žep napitnino, komaj vidno pomignil z glavo v pozdrav in že smo bili v hotelskem foyerju, do koder hrup ni segal.

»Se preden greš spat, se morava na kratko pomeniti«, mi je namignil šef delegacije Guglielmo Moretti. Najprikladnejši prostor je prav gotovo bar »Terasa« v prvem nadstropju, kjer se odločimo za »Sibirskajo«, najkrepkejšo vodko s 43 stopinjami alkohola. 500 gramov ali pol litra velja v tem luksuznem hotelu 10 rubljev in 48 kopejk, skoraj 14 tisoč lir.

»Naj opozorim še tebe, da smo pod stalnim nadzorstvom. Novembra lani, ko smo si skupno z ostalimi predstavniki E.B.U. (European Broadcasting Union) ogledali radijske in televizijske naprave, nam je predsednik moskovske televizije Lapin bral levite, naj ne izkoriščamo olimpijskih iger za protisovjetsko propagando. Naprave v novem radiotelevizijskem centru Ostankino so izključno za reportaže in komentarje športnih dogodkov. Za prispevke političnega, socialnega, gospodarskega, kulturnega in podobnega značaja so na voljo študiji v starem radiotelevizijskem centru. Te pa je treba naročiti vsaj tri dni prej. Ker na žalost slovensko ne razumem, te prosim za razsodnost, kar pa nikakor ne pomeni avto-cenzuro. Želim pa, da me o vsakem argumentu, ki bi bil lahko teže sprejemljiv za organizatorje, obvestiš, da bom znal odgovarjati na sejah delegacij. Čeprav neuradno so nam že zagrozili s prekinitvijo linij.«

Ob taki kontroli bo torej delo otežkočeno, toda morda bo moč marsikatero težavo preigrati prav s slovenščino, ki ne spada med svetovne jezike. »Če so Argentinci preko rimskega veleposlaništva prevajali tvoje dopise iz Buenos Airesa, se zdaj nikakor ne zanašaj na nepoznanje slovenščine v Moskvi«, me je še opomnil, »če so bili Argentinci amaterji, potem so Sovjeti v tem pravi profesionalci«.

S tem se je poslovil, saj je že ob zori moral na letališče. Zaradi obvez sindikalnega značaja se je Moretti za dva dni vračal v Rim.

Tik pred dvigalom srečanje s kolegi Radia Ljubljane. Dvometraš Franci Pavšer ni odnehal, dokler se nisva vrnila k točilni mizi bara »Terasa« na dobrodošlico z običajnim kozarcem vodke. Hudoval se je zaradi nadzorstva v študijih Ostankina, kjer jih je stalno čuvala prevajalka.

Dolgi prvi dan je bil končno pri kraju, ko mi je djevuška 16. nadstropja izročila ključ. Obleke in perilo bo počakalo naslednjega dne,

da jih razmestim po omarah in predalih. Z miznice poborem razpostavljene prospekte o Moskvi in hotelu, da si jih na hitro ogledam v postelji.

Podobno kot letališče Šeremetjevo-2 so tudi hotel Kosmos zgradili z mednarodnim sodelovanjem. Izvedbo si je prevzelo francosko podjetje SEFRI, načrte pa so deloma prispevali tudi arhitekti in inženirji iz Jugoslavije. Podobno kot na letališču je tudi pri gradnji Kosmosa prišlo do cele vrste težav s sovjetsko birokracijo. Za objekt so potrošili 250 milijard lir, vendar se udobnost v 1.842 sobah nima v ničemer skrivati za najsodobnejšimi hoteli na Zahodu.

Nekaj mesecev pred uradnim odprtjem hotela 5. julija 1979 so gradbišče pričele obiskovati razne državne komisije. Do konca se jih je zvrstilo kar 48. Francoski arhitekti so se hudovali, ker je po vsakem obisku kaj manjkalo, predvsem pri ogledu sanitarij, ki jih je v Sovjetski zvezi zelo težko najti. Za Kosmos

je sanitarije dobavilo neko specializirano podjetje iz Vareseja. Zbiranje tovrstnih spominkov pa je v Sovjetski zvezi najpopularnejši šport. O tem večkrat piše glasilo sindikatov »Trud«, humoristični list »Krokodil« pa je objavil vinjeto z delavcem, ki pod pazduho tišči avtomobilski motor in odgovori policaju, ki ga dolži tatvine: »Kako ukradel? Vzel sem ga v tovarni, kjer delam!«. Komisije pa so se zvrščale na gradbišču z nemogočnimi predlogi in pomisleki zgolj, da so opravičile svoj obstoj.

Prevevajoči čut manjvrednosti do Zahoda pa dobro prikazuje primer Kosmosove pralnice. Francozi so predlagali polavtomatske pralne stroje, ki perejo tudi z v Sovjetski zvezi izdelanimi praški. Nekdo od organizacijskega odbora se je v Parizu navdušil nad popolnoma avtomatizirano kompjutersko pralnico in jo seveda zahteval tudi za najsodobnejši moskovski hotel. Prigovarjanje graditeljev, da v Sovjetski zvezi ne izdelujejo nepenečih se pralnih praškov, je bilo povsem zaman. Za solidnih 450 milijonov lir so namestili avtomatsko pralno centralo, ki se je seveda ustavila in dokončno pokvarila pol ure potem, ko so jo zasuli s sovjetskim visoko penečim se pralnim praškom.

(Dalje)

— Si vidu, Mihec, pej jemamo spet novo vlado. Meni se zdi, de be znalo bet res, de zna precednik vlade delat vreme. Ceu cajt, ke je bla vladna kriza, je blo kar naprej megleno jn deževno. Kumej pej je Forlani povedau, de je spravu vkep vlado, je precij menjalo vreme. Je zapihau an veterc, je razgnou oblake jn je posijalo ano lepo sunce. Eh, sej pravem jest ...

— Bejži, bejži, ne stoj govort tudi ti ku angleška kralica. Jest pej nisem prou neč zadovolen, zatu ke je premalo ministrov. Al pej so za tisto, ke ni treba, kamer je pej treba, jeh pej ni.

— Kej? De je premalo minsitrov? Sej jeh je šestjndvajsti jn tisteh podtajnikov kar sedemjnpetdeset. Jn vsi pravejo, de jeh je preveč.

— Jest pej rečem, de jeh je premalo. Če be blo več poltron, se ne be zanje taku pahali jn be blo več ledi zadovolneh. Če be, postaumo reč, nardili za ministra anga kapota od rdečih brigad, be pole uan skrbu za svoje ledi jn be jeh nomalo potolažu.

Glih taku be blo, če be nardili za ministra tudi anga kapota od črneh brigad. Pole be biu potreben an minister za narodne majnšine. Ta be mogu jemet anga podtajnika za Slovence, anga za Nemce, anga za Furlane, anga za Francoze jn taku naprej. Pole be biu potreben an minister za referendum. Tle be biu narbulši Panella. Pole je dandanes strašno aktualno seksus jn porno jn take reči. Tle be an minister lahko skrbu za sprehajalke jn njej pokojninsko zavarovanje, pole be skrbu za pravice tisteh, ke so »drugačni«, ke se čejo poročet dva moška al pej dve ženski, pole skrb za porno literaturo jn porno filme. Be mogu jemet vsaj tri podtajnike. Pole be biu potreben an minister, prouzaprout minsitrea za feministke, de be pr vladi zagovarjala ženske pravice. Pole be mogu bet Lama minister za štrajke ...

— Mihec, kej ne boš še nehau?

— Ne še. Be biu potreben an minister za izobraževanje ministrov jn podtajnikov. Be organizirau tečaje za zgodovino, geografijo, ekonomijo, tuje jezike jn vse sorte. Glih taku be mogli jemet anga ministra, ke be skrbu, de be se napovedovauci pr televizijoni navadli zgovarjat jemena od tujih krajev jn ledi jn de be vsi znali reč »h«. Se zna, de be mogu jemet za vsak kanal po anga podtajnika. Tle be lahko dobu službo tudi kašen Slovenc, ke mi smo strašno talentirani za jezike.

— Ma ti be tou jemet še an kep ministrov jn podtajnikov! Ma si se prašau, ki be dobili dnar za plačavat tolko ledi?

— Jest se nisem neč prašau, zatu ke tu ni moje delo. Kej nimamo ministra za finance. Tu je njegova skrb. Ma jest ti rečem, če se zmiram najde dnar za tolko naumnosti, be se najdu tudi za ministre.

— Ja, morbet jemaš prou.